

УДК 007 : 304 : 070

Островська Н В.¹

¹ канд. наук із соц. ком., доц. НУ «Запорізька політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА В СОЦМЕРЕЖАХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З появою соціальних мереж до формування порядку денного безперервно залучаються мільйони користувачів зі всього світу, як фахівці, що спеціалізуються на безпосередньо інформуванні населення щодо тих або інших подій, так і пересічні громадяни. Водночас доступність, простота у користуванні та масовість мережевих платформ призвели до виникнення

потужної інформаційної зброї, яку активно використовують не лише шахраї, а й корпорації чи уряди цілих держав.

Останні вісім років у зв'язку з війною на сході України в медіапросторі з'являлися нові форми інформаційної зброї, від організованих акцій до стихійних фейків, від повальної дезінформації до викривленого трактування реальних подій, від навіювання атмосфери пригнічення до створення панічних настроїв у цілих груп суспільства. Саме соціальні мережі та месенджери використовують задля впливу і управління масовою свідомістю. Інформаційні потоки в соцмережах не мають систем фільтрації ні з боку модераторів спільнот, ні з боку самих споживачів. Таким чином створюється «викривлена реальність», яка робить людей чутливими до стороннього впливу та конкретних пропагандистських ідей.

На сьогодні вкрай важливо не лише знати методи виявлення та запобігання поширення фейків в ЗМІ, а й володіти навичками протистояти фейкам у, здавалося б, досить безпечному просторі соціальних мереж серед друзів та знайомих. Адже саме з подачі людей, яким ми довіряємо, є ризик піддатися впливу дезінформації. Водночас саме у воєнний час потрібно зважати на цілі ворожих інформаційно-психологічних операцій: дезорієнтувати військових, деморалізувати військових і цивільних, посіяти хаос і паніку, зібрати інформацію, зруйнувати єдину комунікацію держави, створити колапс в інфопросторі, дезінформувати й відтягнути ресурси, залякати і зламати бойовий дух, скерувати активність у безглуздому напрямку.

Особливу увагу радимо звертати на джерело поширюваної інформації. Зокрема, серед мережевих ЗМІ варто насамперед довіряти медіа з білого списку Інституту масової інформації (загальноукраїнські онлайн-медіа, які набрали найбільше балів за результатами оцінки дотримання професійних стандартів та мали найнижчі показники маніпуляцій, джінси, фейків). Небезпечними джерелами інформації є анонімні телеграм-канали та сторінки, а також агрегатори новин і медіа-«кноунейми», які не повідомляють нічого про свою команду і публікують невідомі матеріали. Ще небезпечнішими є немодеровані групи в соцмережах або вайбер-чати та анонімні телеграм-канали, які працюють на Росію. Через них активно поширюється дезінформація, помилкова та неперевірена інформація, фішингові повідомлення тощо.

Медіаексперт Отар Довженко пропонує поради, що зменшують ризик потрапити в інформаційну пастку. Серед основних: не воювати на інформаційному фронті поодиноч; не поширювати повідомлень, автори і джерела яких вам особисто не відомі; у разі поширення якогось заклик до дії стежити за першоджерелом інформації та видаляти свій допис негайно, якщо виявилось, що повідомлення сумнівне; не виконувати нічийх вказівок і

порад, окрім тих, що опубліковані на офіційних сторінках військового керівництва держави чи органів державної влади, або тих, які лунають в ефірі «Українського радіо» чи інших офіційних каналів оповіщення; не вступати в соцмережах у жодні конфлікти чи кампанії цькування, ініційовані невідомими вам людьми; не вигадувати й не поширювати патріотичних фейків «для підтримання бойового духу»; не відкривати сумнівних листів та повідомлень від невідомих вам відправників з огляду на небезпеку вірусної атаки; не залишати ніде своїх персональних даних – онлайн-анкети, петиції та інші форми, які просять вас вводити інформацію про себе, під час війни є особливо небезпечними. Також пропонується видалити вайбер або припинити читати групи, в яких поширюється неперевірена інформація; не реагувати на масову розсилку sms або повідомлень у месенджерах, навіть якщо відправник – нібито якась серйозна організація чи орган влади. Все важливе, що має повідомити влада, вона повідомить через офіційні канали оповіщення та свої верифіковані сторінки у соцмережах. Крім того, коли хтось розповідає вам захопливу, жахливу, тривожну новину – запитувати про джерело й перевірити, чи справді в цьому джерелі є така новина. І що не менш важливо – робити перерви не лише у споживанні інформації, а й у її поширенні [2].

Також з правилами інформаційної гігієни у воєнний час можна познайомитися на вебінарах Академії української преси [3] та авторки ініціативи «Як не стати овочем» Оксани Мороз [1]. Знати фейки в обличчя і бути озброєними в інформаційній війні допоможуть матеріали фактчекінгових проєктів («БезБрехні», «StopFake», «VoxCheck»), Центру протидії дезінформації при РНБО України, спецпроєктів «Детектора медіа», «Текстів» та ін.

Отже, вимикаймо інформаційний автопілот і пам'ятаймо, що від того, наскільки свідомо ми споживаємо інформацію та дотримуємось інформаційної гігієни в соцмережах, залежить не тільки наш психологічний стан, а й безпека. Адже протистояння відбувається як на воєнному, так і інформаційному фронтах. Тож не дозволяймо інформаційним потокам затягнути нас у вир маніпуляцій і фейків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вебінар «Інформаційна гігієна під час війни» з Оксаною Мороз. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=x11wL80w-2M> (дата звернення: 10.04.2022)
2. Довженко О. Як не стати зброєю в руках ворога у інфопросторі. URL: <https://medialab.online/news/infozbroya/> (дата звернення: 03.03.2022)
3. Запис вебсемінару «Інформаційна гігієна під час війни». *Портал медіаосвіти і медіаграмотності*. URL: <https://medialiteracy.org.ua/21049-2/?fbclid=IwAR2o18TNVD1G->

3NpzOrCcoEZDR8aKSDUQEx7JH8SuRrj1nIDq6Elte3idh8 (дата звернення:
14.04.2022)